

A herceg Esterházy hitbizomány burgenlandi erdőgazdaságának ismertetése.

Írta: Rónai György.

A magyar erdészeti szakköröknek egy régi mulasztását kívánom ezzel az ismertetéssel, legalább részben, pótolni. Azt a mulasztását, hogy a most Burgenlandnak nevezett Nyugat-magyarország erdősegeit a boldog Nagymagyarország erdészete egyáltalán nem ismerte és nem tanulmányozta.

A felvidéki hegykoszorúk, a máramarosi rengetegek, az erdélyi lúcosok foglalták le a hivatalos és tudományos erdész figyelmét, pedig ezek a burgenlandi erdők erdészeti szempontból is kiválóan érdekesek és értékesek.

Kiterjedés és megoszlás. A trianoni békeszerződés folytán a herceg Esterházy hitbizomány birtokából a következő terület került 1921-ben Ausztriához:

Szántó	Rét	Legelő	Szőlő	Udvar és kert	Erdő és nyila- dék	Nád	Össze- sen	Tó és termé- ketlen	Összes terület
k a t . h o l d									
19,424·87	7,670·00	4,422·26	44·15	214·29	46,580·26	6,264·71	84,620·54	18,023·50	102,644·04

Ebből a területből 47.786 kat. hold tartozik az erdőgazdasághoz, amely 26.4%-át teszi ki Burgenland összes erdőterületének.

A 47.786 kat. hold erdőgazdasági terület a következő ki-lenc erdőgondnokság között oszlik meg:

Erdőgazdálkodás neve	T e r m é k e n y t e r ü l e t									Terméketlen terület	Összes terület
	Erdőterület			Különböző, az erdőterülethez tartozó területek							
	Felerdősítve	Tisztás	Összesen	Nyiladék	Ház és kert	Szántó	Rét	Legelő	Összesen		
	K a t a s z t r á l i s h o l d										
Kismarton	4.861·50	—	4.861·50	103·10	3·00	4·10	25·20	10·90	147·30	47·00	5.055·80
Sére	5.497·60	—	5.497·60	187·50	9·00	47·60	22·20	142·90	409·20	62·40	5.969·20
Fraknó	3.708·40	—	3.708·40	11·12	—	—	3·29	—	14·41	23·25	3.746·06
Lakompak	5.506·00	5·50	5.511·50	81·40	—	11·20	10·90	14·60	118·10	86·10	5.715·70
Récsény	4.425·30	—	4.425·30	23·40	2·20	—	12·90	2·30	40·80	74·70	4.540·80
Kabold	58.75·62	—	5.875·62	7·62	—	—	22·37	—	29·99	10·61	5.916·22
Dérföld	5.597·70	71·70	5.669·40	52·20	4·09	8·90	41·60	28·30	135·00	64·70	5.869·10
Léka	5.425·50	—	5.425·50	47·90	1·10	—	30·40	—	82·40	46·00	5.553·90
Pörgöleg	5·241·10	—	5.241·10	31·70	—	2·70	103·00	0·30	137·70	40·60	5·419·40
Végösszeg :	4.6138·12	77·22	4.6215·92	545·94	19·30	74·50	274·86	200·30	1114·90	455·26	4.7786·18

Az ezekben kimutatott erdőgondnokságok száma négygyel meghaladja az átesatolás előtti erdőgondnokságok számát.

A talaj- és éghajlati viszonyok rövid leírása.

A szóbanforgó erdők legnagyobb részt az osztrák alpok keleti nyúlványain terülnek el. Csupán a kismartoni és sérei erdőgondnokság ü. o.-i fekszenek a különálló Lajta-hegységben.

A legmagasabb pont a 883 m magas Írottkő és a 862 m magas Szarvkő, északra találjuk a lánzséri hegyeket, a 755 m magas Pálhegygel s utána a déli és nyugati részeit a soproni hegységnek s még tovább a 746 m magas Rozáliát.

A Lajta-hegységben az altalaj legnagyobb részt lajta-mészke és conglomerát, részben kavicsos, homokos agyag (pannoniai rétegekben), részben csillámpala, gneisz és gránit-gneisz.

Az itt már évszázadok óta űzött tölgyasarjerdő-gazdaság a Lajta-hegység délnyugati részében nagyrészt már annyira kizsarolta a talajt, hogy a kismartoni erdőgondnokság kerületében az új üzemterv értelmében 1925 óta a tölgyasarjerdő-üzemmódról fafaj-változtatással áttértünk túlevelekkel elegyes szálerdő-üzemmódra.

Az alsóausztriai alpok keleti nyúlványain az altalaj meglehetősen változó. Legnagyobb részt agyag és csillámpala, Pál-hegyen, valamint Felsőpulya mellett bazalt, Dérföld környékén homokos, kavicsos agyag, Csóronfalvánál (Tschurndorf), valamint a lékai vadászkastély mellett, az Írottkő alján, mészke, Üveghuta (Glashütten) környékén kvarcot és az Oxenriegelen, Kupfalva (Kogel) mellett szerpentin.

Az erdőterület legnagyobb részt az elő- és középhegységi erdők jellegével bír.

A növekvést leginkább elősegítő subalpinikus klíma összes fafajainak tenyésztésére kiválóan kedvező. Ezeknek az előnyös klimatikus viszonyoknak, főleg az állandóan nedves légáramlatnak köszönhető, hogy erdeinkben a magas-hegységi luc és vörösfenyő az akáccal és a szelídgesztenyével elegyesen, egészséges és erős növekvést mutat fel.

Az átlagos évi hőmérséklet 9 C. Az évi csapadék 780—820 mm között változik.

Az előforduló fafajok s azok növekedési viszonyai.

Az állományt alkotó autochton fafajok között szerepel az erdei fenyő (*Pinus silvestris*), a luc (*Picea excelsa*), a jegenyefenyő (*Abies pectinata*), a bükk (*Fagus sylvatica*), a vörösfenyő (*Larix europea*), a kocsányos és kocsánytalan tölgy (*Quercus sessiliflora* és *pedunculata*), a csertölgy (*Quercus cerris*), a gyertyán (*Carpinus betulus*), éger (*Alnus glutinosa incana* és *viridis*), alárendelt mennyiségben a feketefenyő (*Pinus Austriaca*) és a gesztenye (*Castanea Vesca*). Elszórtan előfordul a magas kőris, hárs, juhar, akác, szil, nyír, berkenye és a különböző fűzfélék.

Az egész erdőterületből az erdei fenyőre esik 42.4%, a luc és jegenyefenyőre 14.2%, a bükk és gyertyánra 13%, a tölgyre és csertölgyre 25.4%, a vörösfenyőre 0.4% s a lágymombfélékre 4.6%.

A leginkább elterjedt erdei fenyő 300—755 m magasságig meglehetősen szép növésű és többnyire egyenes törzset ad; gyorsan, de mégsem túlszéles évgyűrűvel nő, szép, sokszor vérvörös geszttel és kevés szíjáccsal bír. A nyugatmagyarországi (kaboldi és dérföldi) erdei fenyő éppen ezért már régi idő óta igen keresett vasutépítési pallót és talpfát adott. Elegyetlen állapotban, sajnos, nagyon korán (40—60 éves korban) és túlságosan kiritkul, ami által a védtelen talaj elgazosodik. Soványtalajú kulturákban, ott, ahol luccal és vörösfenyővel lett elegyítve, gyorsabb növekvésével túlnövi és elnyomja a sorokban, vagy egyedül közbe elegyített luc és vörösfenyőt, úgy, hogy az utóbbiak többnyire kivesznek.

A luc ezidőszerint, főleg a fiatalabb korosztályokban fordul elő. A jobb termőhelyeken erős és szép, egyenes növekvést mutat és igen keresett jó fűrészárut ad. Elegyetlen állományokban sokat szenved a hónyomástól és részben a szél-töréstől. Az 1880—1910-ig terjedő években, különösen a kaboldi és savanyúkúti erdőgondnokságban a szarvashántástól (körülbelül 500 holdas területen) érzékenyen szenvedett.

A természetes felújításra leginkább alkalmas j e g e n y e f e n y ő csak mérsékelten van elterjedve, bár mindenütt jól tenyészik. Meglehetősen erős növekvést tüntet fel, de helyenként sokat szenved az *Aecidium Elatinum* (jegyenye-fenyő-rák) és az *Agaricus melleus* és *Trametes radiciperda* nevű gyökérkorhasztó gombától.

A bükk 310 m és a vörösfenyő 350 m magasságtól kezdve kitünően tenyészik és minőségileg elsőrendű anyagot ad. A lékai kitünő szövetű bükk s a bécsi bútóripárban nevet szerzett magának. Úgy a bükk, mint a vörösfenyő könnyen újul föl természetes úton.

A **tölgy**, különösen a **kocsánytalan tölgy**, a **csertölgygyel** és gyertyánnal elegyesen, főleg a sarjerdőkben fordul elő, ahol a vidék tűzifa- és szerszámfaszükségletét elégíti ki. A szálerdőkben mindkét tölgyfajt csak elszórtan találjuk. Fölmegy egészen 870 m magasságig, de csak a jobb termőhelyeken mutat kielégítő növekvést.

A talajvédelem és a humuszrétegek képződése szempontjából annyira fontos g y e r t y á n a száraz és napos mésztalajokon mindenütt előfordul s úgy a bérlet által elhanyagolt vágásterületekben, mint a Lajta-hegység sovány, kiszarolt talaján annyira elterjedt, hogy az erdei fenyőt, ill. sok helyen a tölgyet is teljesen kiszorította. A gyertyánt egyébiránt korán kiritkuló erdei fenyveseinkben, mint talajvédő mellékállományt igen sokra becsüljük s ebből a célból 30—40 éves tiszta erdei fenyveseinkben meg is telepítjük.

A rómaiaktól származó s z e l í d g e s z t e n y e Széleskúttól az uradalom legdélibb részéig elterülő erdőségeinkben elszórtan mindenütt előfordul és teljesen kielégítő növekvést mutat. Erdeifa alakban való előfordulását kerti gyümölcsfák széthordott termésének köszönhetjük. A legszebb ilyen kerti gesztenyefa-kulturák Fraknó környékén találhatóak, ahol ez a fa egészen a Rozália tetejéig, 746 m magasságig megy föl.

Üzemrendezés és korosztályviszonyok.

Ami az erdőművelés és erdőgazdaság multját illeti, megállapítható, hogy a magas hercegi ház irattáraiban már a 18. századból eredő nyomtatott erdőművelési utasítások és erdő-

művelési kimutatások, valamint üzemtervek és térképek találhatók, amelyek igazolják, hogy a kismartoni, fraknói, lakompaki és lékai uradalomban már ebben az időben is előrehaladott erdő- és vadgazdaság létezett, amelyben már a 18. században csupán házilag vizsgázott erdész „Waldgerechte Förster“ és vadász, „Waldgerechte Jäger“ lett alkalmazva.

Az átcsatolás óta a legutóbbi (1884-től 1890-ig) Divald Károlytól származó magyar üzemtervek helyett új németnyelvű üzemtervek lettek felállítva. Ezekben az új üzemtervekben — ahol csak kívánatosnak látszott — a tiszta térszakozásról áttértünk az egyesített tér- és tömegszakozásra.

Új üzemterveink szerint az erdősített terület 60%-a 100 éves, 13%-a 80 éves vágásfordulóval kezelt szálerdő, 17,8%-a 50 éves, 6,2% pedig 40, illetve 30 éves vágásfordulóban kezelt sarjerdő.

A korosztályviszonyok a konzervatív használatnak megfelelően mindenütt kedvezőek.

Kihasználás, felújítás és állomány-ápolás.

Az erdők kihasználása és felújítása üzemtervszerűen és a tartamosságának megfelelően történik.

Az évi 602.87 kat. hold (346.95 hektár) kiterjedésű vágásterületen az utóbbi években átlagosan és évente 30.000 m³ mûfa és 104.000 ürm³ (73.000 m³) tűzifa került ki főhasználatképpen. A holdankénti vágásterületen átlagosan 170 m³ volt kihozatal. Az egész erdőterületre vonatkozóan egy kat. holdra 2.23 m³, 1 hektárra 3.84 m³ évi hozadék esik. Ez megfelel körülbelül az évi növedéknek is.

Az áterdölésekből előhasználat alakjában kikerült 4.000 m³ mûfa és 7500 ürm³ tűzifa, amely tömör m³-re átszámítva 15%-át teszi ki a szálerdőkből főhasználatképen kikerült fa-tömegnek.

A főhasználat haszonfa-fatömegéből 15.000 m³ fűrészfönkre, 6.000 m³ bányafára, 5.500 m³ faragott épületfára (megfelel körülbelül 9.000 m³ gömbfának, a maradék, körülbelül 400 m³ erdei rúdra, telefon- és vill.-oszlopokra, valamint kisebb félgyártmányokra (donga, keréktalp, zsindely) esik.

A kitermelés a fentiek szerint meglehetősen belterjes.

Régebben a felújítás többnyire mesterséges úton történt. Az erdei fenyőt vetéssel, a lucot és vörösfenyőt esemete-ültetéssel újították fel. Csupán a lékai erdőgondnokság területében történt már 20 év óta a bükkösöknek természetes úton való felújítása.

A régi mesterséges erdősítések kiváló gonddal, zsinór mellett történtek és sok tekintetben mintaszerűeknek mondhatók. A fafajok elegyítése ezekben az erdőkben legnagyobb-részt sorokban (4—5 sor luc és egy sor vörösfenyő, vagy 4—5 sor erdei fenyő, egy sor luc) történt, úgy, hogy ezekben a soros ültetésekből a vörösfenyő a lucnak és silány talajon a luc az erdei fenyőnek áldozatul esett.

Ez idő szerint a természetes felújítás főleg a bükkösökben, a jegenye- és lucfenyvesekben, valamint ott lesz alkalmazva, ahol ezek a fafajok megfelelően képviselve vannak s azonkívül a természetes felújításhoz megkívánt többi feltételek is adva vannak. A természetes felújítás tehát gazdasági okból nem lesz feltétlenül forszírozva.

A legutóbbi 4—5 év alatt a természetes felújítást kísérletképpen az erdei fenyőállományokban is bevezettük, mégpedig többnyire a Wágner-féle szegélyező vágást alkalmaztuk. Sok helyen, bár nem mindenütt, ezen a téren is kielégítő eredményt értünk el.

Ami a mesterséges felújításokat illeti, úgy 1923 óta főleg az erősebb csemetével való ültetést alkalmazzuk s az elegyítés ez idő szerint már nagyobb: $\frac{1}{4}$ — $\frac{1}{2}$ holdas csoportokban történik.

A jövedelem emelése érdekében a tiszta bükkösök helyébe mindenütt bükkal, luccal és vörösfenyővel elegyes fiatalosokat igyekszünk létesíteni.

Itt említem meg, hogy, hála az erdészetiért és az erdészeti haladásért lelkesedő hercegünk nemes áldozatkészségének, már 6 év óta az évi erdősítések keretében különböző fafajokkal terjedelmes dendrológiai és származási kísérleteket végzünk.

A dendrológiai kísérleteknek célja.

1. Az Európában már bevált és értékes külföldi fafajok állományoszerű megtelepítésével a hitbizomány erdőségeinek értékét és jövőbeli jövedelmezőségét emelni.

Idetartoznak ez idő szerint;

a) a dugászfenyő (*Pseudotsuga Douglasii* Carr. v. *Ps. taxifolia*),

b) a japán vörösfenyő (*Larix leptolepis* Dord),

c) a simafenyő (*Pinus strobus* L.),

d) a kanadai nyár (*Populus Canadensis*),

e) a vöröstölgy (*Quereus rubra* L.),

f) az amerikai dió,

g) az *abies grandis*;

2. alárendelt mértékben olyan értékes külföldi fafajok megtelepítésével is kísérletezünk, amelyekről megfelelő tapasztalatok híján a dendrológia a gyakorlat részére ez idő szerint még biztos ítéletet nem mondhat. Ez utóbbi kísérletszerű telepítésekkel mintegy bekapcsolódunk a kutató dendrológia munkakörébe, s azért természetes, hogy az ilyen kísérletek az erdők törzsállományának veszélyeztetése nélkül csak alárendelt mértékben folytathatók mindaddig, amíg a kérdéses fafaj növekedéséről és vágáskori használhatóságáról meg nem győződünk. Idetartoznak az összes külföldi, amerikai, ázsiai, stb., stb. erdőt alkotó fafajok, amelyek hazájukban értékes és keresett hasznofát szolgáltatnak. Ilyenek: a különböző abiesek *A. arizonica*, Lk., *A. concolor* Lindl e Gord., *A. balsamea* Mill., *A. magnifica* Murr, *A. nordmanniana* Link, *A. Weitchii* Lindl. (csaknem az összes *pinus* és *pinus*-félék, a *chamaecyparissok*, a *Tsuga* és *Sequoja*-félék (*Wellingtonia* v. *Sequoja gigantea* Decsn) stb., stb. A lombfák közül a *Carya*-félék, a *Prunus*-félék közül a *P. serotina* Ehrh., a *Gymnocladus canadensis* Lamm., a *Fraxinus alba* v. *americana* L. Kísérleteink célja végül

3. olyan árnyéktűrő, lassan növő, de 200—500 év múlva felbecsülhetetlen értéket képviselő fafajoknak a kevésbé járt, messzefekvő erdőrészekben való elszórt, sporadikus megtelepítése és leltárszerű nyilvántartása, amelyek bár nem exo-

tikus fafajok, erdeinkből már teljesen kipusztultak. Ilyenek a tisztafa (*Taxus baccata* L.), a Baxus Mahonia és *Illex*-félék.

A különböző exoták termelésére még 1923-bn a pörgölényi erdőgondnokság kerületében egy vízvezetékkel ellátott 4 kat. hold nagyságú csemetekertet létesítettünk.

A származási kísérletek.

Ezeknek célja annak megállapítása, hogy a magvak származási helye befolyással van-e a magvakból fejlődő csemeték tulajdonságaira? Hogy vajjon azok a sajátos tulajdonságok, amelyek egyes fafajokon talaj és klíma évszázados behatása alatt kifejlődnek, átöröklődnek-e a fák utódaira és megtartják-e ezek az öröklött tulajdonságaikat más, lényegesen eltérő viszonyok között is? Továbbá van-e ennek az öröklődésnek akkora fontossága, hogy azzal — a gyakorlati erdőgazdaság szempontjából — számot vessünk?

Idevágó kísérleteink ez idő szerint csak a különböző helyről származó erdei fenyőmagból és tölgymakkból létesített kísérleti állományoknak megörökítésére és nyilvántartására terjednek ki.

Ezeknek a meglehetősen terjedelmes dendrológiai és származási kísérleti területeknek a nyilvántartása az egyes erdőgondnokságokban vezetett törzskönyvekben lesz végrehajtva s az eredmények idővel az erdészeti-szak rendelkezésére bocsátva.

Igaz ugyan, hogy a szóbanforgó kísérletek még csak alig 6 évre nyúlnak vissza s az elmúlt évek rendkívüli időjárását, az 1928/29. évi kemény telet és a rákövetkező multévi szokatlan szárazságot erősen megsínylették, mégis alkalmat nyujtának arra, hogy ezeknek az időjárásbeli szélsőségeknek a különböző exotákra való befolyását már most is megállapíthassuk.

A tarvágásokban kiültetett *Pseudotsuga Douglasii* épp úgy, mint a honos jegenyefenyő, a hómentes helyeken nagyrészt lefagyott. Amíg azonban a honos jegenyefenyő ilyen helyeken a fagytól teljesen tönkrement, addig a Douglas alulról többnyire újból kihajtott. Oldalvédelemben, valamint

alátelepítésben a Douglas mindenütt megmaradt és kiváló növekedést mutat.

A *Larix Leptolepis* a nagy fagytól alig szenvedett. A Lajta-hegységekben kiültetett japán vörösfenyő azonban a multévi nagy szárazságban a legtöbb helyen kipusztult s csak ott maradt meg, ahol a nagy fűben vagy a sarjak között a nap heve ellen védelmet kapott. A másutt ültetett *Larix Leptolepis* a multévi szárazságot nagyrészt elviselte és csak annyit, sokhelyütt kevesebbet szenvedett, mint a honos erdei fenyő, vagy a luc és jegenyefenyő. Ennek a fajának a növekedése legtöbb helyen csodálatos méreteket ad.

A *Pinus Strobus* úgy a fagytól, mint a szárazságtól alig szenvedett s a védelemnélküli területen is nagyszerűen díszlik.

Szépen nő a jó területre kiültetett amerikai dió is.

A vöröstölgy mindenütt szépen díszlik, sem a fagy, sem a nagy szárazság nem ártott neki. Inkább az egér bántja.

Kitünő növekedést mutat a sok helyen már meglehetősen mennyiségben kiültetett *Chamaezyparis Lawsoniana*, amelyet sok helyen nyílt területre is kiültettünk.

Ugyanezt állíthatjuk a *Pinus Ponderosáról*, valamint a *Pinus densifloráról* és természetesen a banksfenyőről is.

A kísérletképpen több helyre kiültetett *Chryptomerin japonica*, sajnos, a legtöbb helyen kipusztult; ott, ahol megmaradt, növekvése nem kielégítő.

Az erdei fenyőre vonatkozó származási kísérleteink eddigi eredményeiből megállapíthatjuk, hogy a rigai és finnlandi magból származó fiatalosaink növekvése valamivel visszamaradt a Lenti-i és burgenlandi magból eredő fiatalosaink fejlődése mögött. A finnlandi és rigai fenyőcsemeték sárgás színükkal már a csemetekertekben is eltértek a burgenlandi és Lenti-i magból eredő sötétzöld csemetéktől. Ebből az okból kifolyóan, — bár a későbbi növekedésre és törzskialakulásra vonatkozóan még korántsem tudunk következtetést vonni — a rigai és finnlandi magból való kísérletezést egyelőre beszüntettük s a kísérletet a jövőben csupán a Lenti-i s a burgenlandi erdei fenyőre vonatkozóan folytatjuk.

A Lenti-i erdei fenyő maggal való erdősítéseket azért is

forszírozzuk, mivel az uradalom Lenti-i erdőfelügyelőségétől a legszebb növésű állományokról házilag pergetett, tehát megbízható magot kapunk, amely eredetére nézve nagyobb garanciát nyújt, mint a kereskedelemben kapható, ellenőrizhetetlen helyekről szerzett burgenlandi erdei fenyőmag.

De ettől eltérően, más okok is készítenek bennünket arra, hogy a Lenti-i és burgenlandi származású erdei fenyőmagvakból ilyen származási kísérletet végezzünk s ezek keretében a Lenti-i származású erdei fenyőmagnak erdeink felújításában nagyobb szerepet juttassunk.

Beható megfigyeléseink igazolják, hogy a Lenti-i erdei fenyő az ottani éghajlati viszonyok között a burgenlanditól eltérő, kedvezőbb tulajdonsággal bíró klíma-fajját képvisel. A Lenti-i erdei fenyő, megállapításaink szerint nemcsak nagyobb magasságot ér el, hanem a burgenlanditól eltérően, sokkal sűrűbb állományokat alkot, szomszédja árnyékát sokkal jobban viseli el s így sokkal kevésbé és sokkal későbbben gyérül ki, mint a burgenlandi erdei fenyő. Lehetséges, hogy a Lenti-i erdei fenyőnek ez a tulajdonsága csak „Phanotyp“ jellegű, nevezetesen csak az ottani, jóval nedvesebb éghajlat következménye s így aligha öröklődik, mindazonáltal biztosra vehető, hogy az onnan származó magból Burgenlandban felnevelt erdei fenyőállomány, ha nem is magasabb és sűrűbb, semmivel sem lesz rosszabb, mint a bizonytalan eredetű burgenlandi magból létesített erdei fenyőállomány.

Hogy azonban a származási kérdés még a tölgyfajoknál is mily nagy jelentőséggel bír, erre vonatkozóan a kismartoni vadaskertben körülbelül 25 év előtt szlavóniai tölgymagból létesített tölgyfiatalos máris meggyőző bizonyosságot szolgál. Ez a szlavóniai eredetű tölgy fiatalos szép, egyenes alakú törzs-fejlődésével, éles szögben felfelé törekvő oldalágaival, fényes kérgével szembetűnő ellentétet nyújt honos eredetű, hasonló korú tölgy-fiatalosaink külalakjával szemben.

Fiatalosaink ápolása, ott, ahol az értékesítési lehetőség csak némiképpen is megvan, tisztításokon és felszabadításokon kívül a megfelelően végzett áterdölésből áll. Az áterdölések a nehéz értékesítési viszonyok mellett, sajnos, még mindig csak alárendelt mértékben végezhetők. Miként már emlí-

tettem, az előhasználatokból nyert fatömeg csak 15%-át teszi a szálerdőben nyert főhasználati fatömegnek.

Erdőgazdasági mellékhasználatok.

Itt elsősorban a vadászatot említhetjük meg.

A vadászatnak 1920-ig meglehetősen nagy szerep jutott. A régi hercegi fő- és apróvad-vadászatok úgy a kivétel, mint az elejtett vad mennyisége szempontjából első helyen állottak.

Az apróvad-vadászatok főleg Kismarton környékén a Vulka-völgyben lettek rendezve, ahol a hercegi ház csaknem az összes községi határokat bírta bérbe. A hercegi fővad-vadászatok a Lajta-hegységben, a lékai erdőgondnokságban és a kismartoni vadaskertben lettek megtartva.

A kismartoni vadaskert a néhai herceg Esterházy Pál rendelkezésére az 1750—1759-ig terjedő időben létesült, kerekén 2050 kat hold nagyságú s egy 17½ km hosszú, 2½ m magas kőfallal van körülveve. A vadaskert egy 463 kat. hold nagyságú rőt-vadrészből és egy 1508 kat. hold dámszarvas-részből áll, amely részek drótkerítéssel vannak egymástól elválasztva. A dámvadrészhez 1862—64-ig még egy 79 kat. hold nagyságú erdőrészt a szomszédos hercegi erdőből csatolva, amely vaddisznóval lett benépesítve.

Az idecsatolt kimutatásban ki van tüntetve, hogy a kismartoni hercegi vadászterületeken 1866—1826-ig az egyes vadfajtákból mennyi került terítékre.

A vaddisznókert a háború nehéz éveiben ki lett löve. Néhány év előtt azonban a szabad területről újból vaddisznók jelentek meg benne, hogy ez idő szerint ismét 25—30 darab vaddisznó van a disznós kertben.

A vadállomány a dámlapátos kertben ez idő szerint 350—400 darabra rúg. A vérfrissítést időről-időre a gyulai erdőgondnokságokból szabad pályáról hozott dámlapátosok végzik.

A feltétlen kíméletre és korlátlan elszaporításra törekvő vadápolás annakidején azzal a hátránnyal járt, hogy nem egy helyen, így a kaboldi és fraknoi erdőgondnokságokban a nagy kiterjedésű lucfenyő fiatalosak annyira meg lettek

hántolva, hogy nevezett erdőgondnokságokban a most 30—40 éves és a vágáskorig fenn nem tartható lucfenyő-állományok 400—500 holdon nagy gondot okoznak a racionális erdőgazdaságot folytató erdőmérnöknek.

A régi túlhajtott vadgazdaságnak ezek a szomorú következményei járultak hozzá ahhoz, hogy a jelenleg uralkodó Esterházy Pál herceg az erdészeti érdekeitől áthatva, a vadászatot teljesen alárendelte az erdőgazdaság kívánalmainak. Ennek az erdészeti szempontból eléggé nem méltányolható rendelkezésnek köszönhető, hogy a vadállomány elterjedésének mindenütt gátat vetünk s reméljük, hogy a Lajta-hegységben megindított állományátalakítás, valamint a különféle külföldi fafajokkal való erdősítések sikerhez vezetnek.

KIMUTATÁS

á kismartoni erdőhivatal kerületében 1866 jan. 1-től 1926 dec. 31-ig terjedő időben lőtt vadról a kismartoni vadaskertben lőtt vaddal együtt.

(A kimutatásban csak minden tizedik év adatai lettek feltüntetve.) A végösszegben azonban az eltelt 60 év összes adatai együttesen szerepelnek.

Vad neve	A v a d á s z a t é v e							1866—1926-ig terj. 60 év alatt összesen:
	1866	1876	1886	1896	1906	1916	1926	
Szarvasbika								
10-es és erősebb	1	4	2	2	3	—	—	155 drb
10-esnélgyöngébb	25	20	5	32	19	5	1	926 „
Szarvastehén,								
üsző és borjú	25	17	18	43	17	5	—	1.194 „
Érős dámbika	26	31	42	13	27	35	6	1.540 „
Gyöngébb dambika	40	31	17	4	23	47	24	1.305 „
Dámtahén, üsző és borjú	75	75	67	16	58	78	152	4.917 „
Ózbak	—	7	2	1	2	2	—	215 „
Suta és gida	—	2	—	—	—	—	—	100 „
Vadkan	5	4	6	2	6	8	—	220 „
Koca és süldő	13	23	5	11	7	35	—	889 „
Nyul	11.613	2.931	1.216	4.108	9.765	4.319	1.007	257.122 „
Fácán	672	652	349	828	1.858	1.067	41	50.953 „
Fogoly	16.051	3.749	1.654	785	6.555	2.069	852	195.787 „
Fürj	161	39	63	105	251	37	17	6.154 „
Erdei szalonka	47	72	41	34	68	91	64	3.143 „
Vízi szárnyasok	524	164	192	96	298	153	57	13.203 „

Halászat.

Ez a hercegi erdőkben mindenütt a hitbizomány tulajdonjogát képezi. A háború előtt meglehetősen kizsarolt patakokat 1923 óta pisztránggal újból benépesítettük s azokat részben saját regieben, legnagyobb részben azonban bérleti úton hasznosítjuk.

A lékai vadászlak közelében a régi pisztráng-tavak romjaiból 1925-ben egy új öt tóból álló pisztráng-tógazdaság létesült.

A **legeltetés** a hercegi erdőkben az úrbéri rendezés óta mindenütt megszűnt. Más szolgálat sem terheli ez idő szerint az erdőgazdaságot.

Az alom. Saját belátásunk szerint, de a vidék alomszükségletének a szemmeltartásával, általában árlejtés útján lesz értékesítve s csak jótalajú állományokban és 5—8 éves turnussal lesz gyakorolva.

Az erdei gyümölcs és gomba szedése a területek bérbeadása, vagy utalványok ellenében lesz megengedve.

Erdőgazdasági melléküzemek.

A saját rönkfánk felvágása érdekében 1890-ben Lakompakon, 1904-ben Lékán egy-egy gőzfűrész lett felállítva.

A lakompaki fűrész a lakompaki, ritzingi, kaboldi és dérföldi erdőgondnokságok rönkfáját vágja fel s egy 24-es, egy 18-as és egy 14-es régi rendszerű Topham keretből áll. Kapacitása 10 órás napi fűrészüzem mellett körülbelül 121.000 m³. a lakompaki fűrész elhelyeződése szempontjából elég szerencsétlen, mivel a fűrészcsarnok magasabban fekszik, mint a rönk- és fűrészárutér. Ezen az alaphibán 1924/25-ben aképp segítettünk, hogy a rönkfának a keretfűrészekhez való szállítása érdekében elektromos felvonót építettünk, amely a rönkfát felvonja a tér legmagasabb pontjára, ahonnan megfelelő eséssel magától gurul le a vastagságának megfelelő fűrészkerethez.

A felfűrészelési költség mindazonáltal 9.— S-re rüg rönk m³-ként.

A lékai gőzfűrész 7.6 km-re fekszik Rattersdorf—Liebing vasutállomástól s a két lékavölgyi erdőgondnokság rönkfáját

vágja föl. Egy 30-as és egy 18-as Pini-kay keretből áll és kapacitása ugyancsak 10 órai napi üzem mellett 7—8.000 m³.

A kihozatal ezen a fűrészén 56—60% s a felfűrészelési költség 20—22 munkás foglalkoztatásával 8.50 S-et tesz ki rönk m³-ként.

Az erdészeti melléküzemek között megemlítendő még a ritzingi erdőgondnóságban saját regieben folytatott s többnyire csak háziszükséglet fedezésére szolgáló mészégetés, két állandó kemencével.

(Folytatjuk.)

Az építőiparról szóló törvényjavaslat erdészeti nézőpontból.

Irta: Modrovich Ferenc.

Az építőiparról szóló jogszabályaink az 1884. évi 46.188. sz. kereskedelemügyi miniszteri rendeleten és a kiegészítő rendeleteken alapulnak, de mindezideig még törvénnyel szabályozva nincsenek. Az építőipar nagyarányú fejlődése e hiányt mindjobban érezhetővé tette, és ezért a kormány és az érdekelt szakkörök az építőipar gyakorlásának egységes törvényben való rendezését mind szükségesebbnek találták. E törekvések születtek az 1912. évi törvényjavaslatot, amely azonban az érdekképviselőkkel való megtárgyalásnál tovább nem jutott. A háború után az építőtechnika újabb fejlődése és a nehéz gazdasági viszonyok szülte éles verseny a kérdés szabályozását mind égetőbbé tette. A közérdek és az ipari körök szorgalmazására Walkó akkori kereskedelemügyi miniszter úr 1925-ben új törvénytervezetet készítettett, amely a régebbi és fentemlített rendeletekben lefektetett jogszabályokon túlmenőleg az egész építőipar terén igyekezett az összes kérdéseket rendezni. E törvénytervezet akkori tárgyalása azonban fennakadt az egyes szakörök, és pedig főleg a mérnökök és az építőmesterek, utóbbiak és a kőművesmesterek között felmerült nagy ellentéték miatt. A nehézséget még fokozta az a körülmény, hogy a mérnöki rendtartásról szóló 1923. évi XVII. t.-c. alapján kibocsá-